

Vijftig jaar vrij!!

Een halve eeuw na het einde van de Tweede Wereldoorlog dringt het oorlogsverleden weer in alle scherpste door in het heden.

Mei 1995 vormt het sluitstuk van acht maanden van herdenken en gedenken van vijftig jaar bevrijding van Nederland. Maanden waarin de Nederlandse samenleving in al haar geledingen, en van oud tot verheugend jong, met een opvallende betrokkenheid heeft stilgestaan bij de bezetting en herwonnen vrijheid in het Europese deel van het Koninkrijk. Over enkele maanden, in augustus 1995, worden de burger- en militaire slachtoffers van de strijd met Japan geëerd, wordt de „bevrijding” van onze landgenoten in Azië herdacht.

Wanneer we de eerste naoorlogse maanden in patria vergelijken met die in het toenmalige Nederlands-Indië springt een verschil in het oog: waar de Duitse capitulatie voor zowel burger als (geallieerde) militair een proces van normalisering inluidde, van „*back to civvy street*” en wederopbouw, daar bleef in het Aziatische deel van het Koninkrijk de vrede broos en de vrijheid uit. De oorlog had als katalysator voor het nationalistisch streven naar onafhankelijkheid gefungeerd, waardoor de overgave van de Japanse troe-

pen in Nederlands-Indië geen einde maakte aan de onzekerheid, de onveiligheid of aan de confrontatie met geweld. Het onvermogen van de Nederlandse regering en samenleving, inclusief de militaire leiders, om tijdig de bakens in Indië te verzetten, leidde uiteindelijk tot een bloedige dekolonisatie-oorlog die, getuige de vaak emotionele discussies, als ons onverwerkte verleden kan worden geclassificeerd. Wanneer wij evenwel recht willen doen aan de slachtoffers van de Japanse tirannie tijdens de Tweede Wereldoorlog, dan doen we er goed aan hun nagedachtenis niet te belasten met de discussie over de (militaire) gebeurtenissen zoals die zich na 17 augustus 1945 in Indonesië hebben afgespeeld.

Een halve eeuw na het einde van de Tweede Wereldoorlog herdenken en gedenken wij de herwonnen vrijheid. We doen dat, net als in 1945, met vreugde over de overwinning op onderdrukking en geweld. We zijn dankbaar voor de offers die standvastige landgenoten en geallieerde militairen, komend van heinde en verre, voor onze vrijheid hebben gebracht. We zijn ons bewust dat uiteindelijk met militair geweld het herstel van de democratische rechtsorde moest worden afgedwongen. We beseffen dat nog steeds velen in ons midden worstelen met de eigen oorlogservaringen, of met die van hun ouders. We weten nu hoe ondervonden oorlogsgeweld een mensenleven kan tekenen, zoals meer recentelijk ook onze VN-militairen hebben gemerkt.

Een halve eeuw na het einde van de Tweede Wereldoorlog is het zinvol stil te staan bij de waarden waarvoor zovelen toen hun leven gaven. Waarden die wij nu als vertrouwd, vanzelfsprekend ervaren: vrijheid, veiligheid, rechtsstaat, mensenrechten, democratie. Waarden ook waarvan de ware betekenis pas echt doordringt, wanneer ze worden afgenomen zoals tijdens een bezetting. De mens mist immers pas iets wanneer hij het niet meer heeft. De dichter H.M. van Randwijk merkte eens op: „*Een volk dat voor tirannen zwicht zal meer dan lijf en goed verliezen, dan dooft het licht.*” Na de bevrijding was de reactie: dat nooit weer! De les van waakzaamheid was geleerd, het isolement werd verlaten en er werd voor internationale samenwerking (VN) en solidariteit (NAVO) gekozen. Veel jonge mannen en vrouwen kozen met de ervaringen van de oorlog in het achterhoofd voor de militaire professie.

Na de ineensstorting van de communistische regimes in

het oosten, en daarmee het wegvallen van een militaire dreiging, doen we er goed aan niet op onze lauweren te rusten. De bovengenoemde fundamentele waarden zijn immers geen onaantastbaar gegeven, maar moeten elke dag opnieuw bevochten, danwel worden herbevestigd. Het aantal democratische rechtsstaten vormt binnen het geheel der Verenigde Naties helaas nog steeds een minderheid. *Amnesty International* heeft ook nu nog de handen vol aan het registreren van de schendingen van de meest elementaire mensenrechten. Waakzaamheid blijft daarom geboden, waarbij we ons moeten hoeden deze niet te versmallen tot uitsluitend militaire waakzaamheid. In eigen land moeten we waakzaam zijn waar het de gezondheid van onze democratische instellingen, het behoud van de rechtsstaat en de integriteit van de overheidsdienaren betreft. Discriminatie en vreemdelingenhaat dienen actief te worden bestreden. De landen in Midden- en Oost-Europa die een moeizaam transformatieproces doormaken, verdienen onze steun, opdat de democratische rechtsstaat ook daar tot volle wasdom kan komen.

De Tweede Wereldoorlog, ook al ligt die vijftig jaar achter ons, heeft wat zingeving betreft nog niets aan kracht ingeboet. Kennis van deze zwarte episode uit onze geschiedenis kan het zicht op actuele maatschappelijke ontwikkelingen verhelderen. Kennis van de militaire operaties op Nederlands grondgebied doet burger en militair beseffen welke prijs betaald is voor herstel van de vrijheid toen men (internationaal) de waakzaamheid liet verslappen. Kennis van die operaties kan de militaire professional van nu bovendien helpen bij zijn reflectie over militair optreden in de toekomst.

Het is in dit opzicht verheugend dat de editoriale oproep uit oktober 1994 door de militair-historici van de krijgsmacht is verhoord. Met *De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank*, waarvan de minister van defensie dr. ir. J.J.C. Voorhoeve op 22 maart jl.

het eerste exemplaar in ontvangst heeft genomen, is een moderne militair-historische studie over het strijdverloop beschikbaar gekomen. Dit overzichtswerk registreert niet alleen de sobere feiten. Het wil ook aanzetten tot discussie over zaken als militaire efficiency en de kwaliteit van de commandovoering. *Lessons learned* is immers geen modeverschijnsel. Zo was aan het geallieerde expeditieleger een uitgebreide staf verbonden die zich uitsluitend bezighield met *operational research* op het slagveld. Daar waar fouten waren gemaakt, moesten die worden gesignaleerd en verwerkt. Aan Duitse zijde gold hetzelfde. De *Wehrmacht* was in de verdediging gedrongen, maar verzuimde niet de gevechtservaringen steeds opnieuw te evalueren. De kennis van het terrein werd bv. steeds aangescherpt en het belang van het delegeren van opdrachten (de *Auftragstaktik*) en een goed moreel onderkend. Het Duitse leger slaagde er mede om deze redenen in de strijd in de eindfase van de oorlog onverwacht lang te rekken. De Tweede Wereldoorlog is trouwens ook voor de huidige crisisbeheersings- en vredesoperaties relevant. Hoe grootschalig die oorlog ook was, de individuele militair en zijn peloton of compagnie bleven centraal staan. De dagelijkse wereld van de soldaat draaide doorgaans om de kameraden en de groep. Wat we nu kennen als het *buddy-systeem*, ontwikkelde zich toen uit de harde praktijk. Improvisatietalent, fysiek en mentaal uithoudingsvermogen en de kunde om plaatselijke (terrein)omstandigheden uit te buiten, werden van de militair van toen geëist, maar zijn ook nu nog onmisbare kwaliteiten.

Een halve eeuw na het einde van de Tweede Wereldoorlog wijdt de Militaire Spectator deze speciale editie aan de bezetting en bevrijding van Nederland. In het augustusnummer wordt eveneens aandacht geschonken aan de strijd in Azië. Zij doet dat, omdat die historische episode weliswaar vijftig jaar oud is, maar nog niets aan zeggingskracht heeft verloren.

